

Wijze lessen over herkomst planten

Beheerders van bos- en natuurgebieden werden op 23 juni in Wernhout bijgespijkerd over de herkomst van plantmateriaal. Na theorielessen over zaadcategorieën, kwaliteitsnormen en controlemogelijkheden, volgden praktijklessen op bosplantsoenpercelen en in een bos met een bijzondere zaadopstand.

Bijna vijftig beheerders van bos- en natuurgebieden zaten in de zaal. Ook waren er bosplantsoenkwekers aanwezig, vooral uit nieuwsgierigheid naar de lessen voor de beheerders. Want voor afnemers was de bijeenkomst bedoeld. Georganiseerd in het kader van de Green Deal 'Weet welk plantmateriaal je (ver)koopt'.

De aanleiding was duidelijk. Eerder onderzoek door Probos toonde aan dat er in de Nederlandse afzetketen van bosplantsoen een groot kennisgebrek is. Beheerders weten niet goed waarop ze moeten letten bij bestellen van plantmateriaal, ze omschrijven het niet helder, en weten ook niet waarop ze bij levering moeten controleren.

Schort het aan de opleiding, werd in de zaal gevraagd. Dat kan, maar beheerders hebben zoveel verschillende werkzaamheden die weinig te maken hebben met plantmateriaal. Zaken regelen met bijvoorbeeld ruitersclubs of waterschappen. „Maar u bent wel opdrachtgever van de aankoop van plantmateriaal”, hield Patrick Jansen van Probos de beheerders voor. „Voor een goed groeiende en vitale beplanting moet u wel weten wat u bestelt.”

NEN 7412 en Rassenlijst zijn hulpmiddelen

Jansen vertelde eerst dat er allerlei wet- en regelgeving geldt voor bosbouwkundig teeltmateriaal. „Het mooie is: als beheerder hoeft u hiermee niets te doen. Als u heel erg geïnteresseerd bent in regels, dan kunt u zich erin

verdiepen. Aspecten die voor u belangrijk zijn: type, maat, leeftijd en verhouding lengte- en wortelhalsdiameter.”

Bij het bestellen van kwaliteit verwees Jansen naar twee hulpmiddelen: de NEN 7412-normen en de Rassenlijst Bomen. „De NEN-normen zijn eisen en leveringsvoorwaarden voor de belangrijkste soorten bos- en haagplantsoen”, legde Jansen uit. „In de Rassenlijst staan zaadopstanden in diverse categorieën. Maar zaad is niet in elke categorie beschikbaar. Vraag dat dus eerst na.”

Jansen benadrukte ook dat bestellen en leveren niet altijd gelijk opgaat. „Realiseert u zich goed dat kwekers niet duizenden producten op voorraad kunnen hebben. Stelt u hele specifieke eisen aan de herkomst, bestel deze dan één tot drie jaar vooruit, zodat kwekers de tijd hebben om het materiaal goed te kunnen kweken.”

Autochtoon en klimaatverandering?

Er kwam nog specifieke uitleg over autochtoon plantmateriaal. Dit wordt steeds meer voorgeschreven in bestekken, maar uit onderzoek door Probos bleek dat niet alle opdrachtgevers weten wat autochtoon precies inhoudt. „Autochtone herkomsten staan in de Rassenlijst onder categorie SI, *Source Identified*. Is het doel van uw beplanting ecologisch, dan kunt u die herkomsten kiezen.”

Onderzoekers veronderstellen dat autochtoon zich kan aanpassen aan klimaatverandering. „Maar er zijn nog geen bewijzen voor”, zei Martijn Boosten van Probos. In dit verband adviseerde Sven de Vries, van Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN), de beheerders wel om te kiezen voor genetische diversiteit aan herkomsten. „Door het totaal aan diversiteit is bijvoorbeeld de eik wel in staat zich aan te passen.”

Het is al wel bewezen dat autochtoon tot minder uitval leidt, onder andere in een Duitse veldproef. „Uitval van autochtoon was 2-7%. Bij niet-autochtoon materiaal was er 10% tot zelfs 30% uitval, vooral veroorzaakt door droog-

Kweker Marc Ladders wees beheerders welke herkomsten van *Prunus avium* waren gezaaid. Op het perceel is het onderscheid te zien aan herkomstbordjes.

testress.” De aanplantkosten van autochtoon zijn 2-10% lager dan bij regulier materiaal. „Omdat inboet bij autochtoon dus minder nodig is. Ondanks dat de aanschafkosten van autochtoon hoger zijn.”

Jansen zette uiteen hoe beheerders de geleverde kwaliteit het best kunnen controleren. „Met een visuele keuring. En met een administratieve controle, want genetische kwaliteit kun je niet zien. En vraag altijd om een herkomstcertificaat, want dat zit zelden bij planten.”

Amper op kwekerij geweest

Na de theorie in de zaal stapten de beheerders in de bus, om als praktijkvoorbeeld enkele percelen van Ladders Boomkwekerijen te bekijken. Sommige beheerders bleken amper op een kwekerij te zijn geweest.

Marc Ladders legde de teelt uit en maakte het onderscheid duidelijk tussen verschillende herkomsten. „We steken gelijk achter de zaaimachine bordjes en paaltjes in het bed om de herkomst aan te geven.” Pierre Domen liet een zakje autochtoon zaad zien. „Dit gaan we in september uitzaaien. Daarna is er een jaar nodig om de zaailingen op te kweken, en dan nog een jaar om ze te verplanten. We zijn dus al drie jaar verder voordat ze leverbaar

zijn.” Net als Jansen adviseerde Domen vroegtijdig bestellen. „Drie jaar vooruit is zeer wenselijk. En bij autochtoon vier jaar, omdat het zaad vaak beperkt beschikbaar is.”

Om te bekijken waar autochtoon zaad vandaan kan komen, reed de bus naar de Krochten toe, een natuurgebied van Staatsbosbeheer net buiten Wernhout. Een slingerend pad leidde naar twee zeldzame opstanden: autochtone herkomsten van zwarte els en zachte berk.

De Vries (CGN) legde uit wanneer een opstand op de Rassenlijst kan komen en gebruikt kan worden voor zaad oogst. „De opstand moet uit minimaal dertig genetisch verschillende individuen bestaan. Dat is de ondergrens, want het verlies aan genetische diversiteit is bij 25-30 individuen groter dan het verlies bij 30-35 individuen.”

De autochtoniteit moet bewezen zijn door bijvoorbeeld historische gebiedskaarten. „Zijn er te weinig individuen, dan kun je een populatie kunstmatig maken met vegetatieve vermeerdering. Dat gebeurt in de genenbank.”

Die genenbank ligt in Roggeboezand. Die kunnen de beheerders misschien een volgende keer bezoeken. Voorlopig hadden ze in Wernhout leerzame lessen gekregen, zeiden ze na afloop. Ook de aanwezige kwekers waren blij met de excursie. „Als ze in het rooizeizoen terugkomen, kunnen ze ook het sorteren in de praktijk zien.” <

In café De Valk gaf onder andere Patrick Jansen (Probos) uitleg aan de beheerders. Welke kwaliteiten zaad zijn er, welke normen gelden, wat zijn controlemogelijkheden?

De groep bestond uit beheerders van Staatsbosbeheer, Bosgroepen, Rijkswaterstaat of andere organisaties. Sommigen bleken voor het eerst op een kwekerij te komen.

Pierre Domen toonde autochtoon zaad van *Crataegus monogyna*. „Autochtoon zaad is vaak beperkt beschikbaar, wil je zeker dit gebruiken, bestel dan vier jaar vooruit.”

Bij autochtone zaadopstanden in de Krochten kregen de beheerders uitleg over criteria waaraan een opstand moet voldoen, voor opname in de Rassenlijst.